

Rapport om projektet

Mindretalsbørn og -unge: Sprog, skole og andre omgivelser

BUPL's Udviklings- og Forskningsfond, bevilling nr. 02-UFF/20333

Hovedkonklusioner

De unge, der deltager i institutionernes liv, har adgang til en bred vifte af sproglige resurser, som de benytter med sikker fornemmelse for, hvad der er acceptabelt i en given situation. Resurserne omfatter typisk træk, der forbindes med vidt forskellige sprog som for eksempel arabisk, tyrkisk, kurdisk, punjabi, urdu, engelsk, spansk, tysk, fransk og dansk.

Med hensyn til dansk er der blandt unge i København forestillinger om tre måder at tale på, hvoraf den såkaldte *integrerede dansk* forbindes med autoriteter og voksne, mens *gadesprog* forbindes med relationer mellem de unge. Den tredje form, *normalt sprog*, er neutral i forhold til de to andre. De unge har normer for brugen af disse forskellige måder at tale på, og de kan også give eksempler på, hvordan de hver for sig lyder.

Selv om integreret dansk signalerer respekt for autoriteter og høflighed, betyder det ikke, at gadesprog nødvendigvis er udtryk for opposition eller manglende vilje til at følge autoriteter. De unge kan nemlig udtrykke deres ambitioner om skolesucces gennem gadesprog, og de kan bruge gadesprog til at bebrejde hinanden med for overtrædelser af de voksne normer.

Det nuancerede - og egentlig ganske nye - forhold til sprog hos de unge genfinder vi ikke hos de yngre elever i fritidshjemmene (og skolernes yngste klasser). Vores fortsatte forskning har derfor taget udgangspunkt i nuværende førsteårsmedlemmer af fritidshjem og 0.klasser i skolerne for at få dokumenteret den udvikling, der må formodes at føre frem til de nuværende unges sprogligt ganske avancerede stadium.

Detaljerede redegørelser og analyser findes i de publikationer, der er nævnt i afsnittet nedenfor om aktiviteter i projektet.

Projektet

Projektets mål har været at bestemme børns og unges sproglige virkelighed, inklusive hvordan børn og unge håndterer daglige problemer, sociale forhandlinger og andre opgaver med sprog. Projektet har foregået på Amager Fælled Skole, i tilhørende fritidsinstitutioner: fritidshjem, fritidsklubber, lektiekafeer og ungdomsklubber og i private omgivelser. Data omfatter for det første etnografiske optegnelser opnået ved deltageriagttagelse. Forskerholdet har fulgt de medvirkende børn og unge i deres forskellige institutioner, inklusive fx i sportsklubber og til koncerter. Et omfattende materiale i form af dagbogsoptegnelser foreligger. Derudover er de medvirkende blevet interviewet, alene og i grupper. Forældre og

voksne i institutionerne er også blevet interviewet. For det andet omfatter data også lydoptagelser og videooptagelser af deltagerne i forskellige dagligdags-situationer. Optagelserne er dels fra institutionerne, dels er de foretaget, ved at deltagerne har fået små optagere med sig rundt i deres hverdag (dvs. også uden for institutionerne) og har optaget sig selv. Nogle af de medvirkende har endvidere fået udleveret små notesbøger, hvor de blev opfordret til at optegne iagttagelser af sprogbrug og spørgsmål om sprog, som de måtte komme på. Det har givet et skriftligt datamateriale, som supplerer det mundtlige på optagelserne.

Teoretisk grundlag

Teoretisk indgår vores projekt i den senmoderne internationale sociolingvistiske skole, som vi har bidraget til udviklingen af gennem de senere år. Den er repræsenteret af navne som Rampton (1995, 2006), Auer (1995, 1999), Blommaert (2006, 2010), Lytra (2007), Møller (2009), Pennycook (2010) og Jørgensen (2010). Den opfatter sprogbrug som et menneskeligt fænomen, der ikke lader sig opdele i enkelte sprog. Sprogbrugere benytter sig af *træk*, dvs. ord, bøjninger, udtaler osv. Disse træk bliver opfattet, som om de tilhører forskellige sprog – men det er et rent ideologisk forhold. I det virkelige liv bruger mennesker sprogræk ved siden af hinanden, også selv om de ideologisk opfattes som tilhørende ”forskellige” sprog. Sprogbrugere ved imidlertid godt, at trækkene tilskrives forskellige sprog – og vi ved alle godt, at nogle mennesker ikke kan lide, at sprogræk bliver ”blandet sammen”, som det kaldes. I denne ramme opfattes mennesker som sociale væsener, *sprogere*, der bruger sprog med hinanden for at opnå deres mål i livet og hverdagen. Gennem praksis udvikler sprogbrugere normer for anvendelse af træk, ligesom der knyttes værdier til de enkelte træk. Disse normer og værdier spiller vigtige roller, når sprogbrugere forstår og fortolker hinandens sproglige bidrag til den sociale interaktion.

Aktivitetsrapport

I årene 2009-2010 har de følgende aktiviteter været gennemført i Amager-projektet eller i forbindelse med projektet:

1. Deltagere

Andreas Stæhr

Astrid Ag

Janus Spindler Møller

Lian Malai Madsen

Martha Karrebæk

Lamies Nassri

Thomas Nørreby

J. Normann Jørgenasen

2. Dataindsamling

Deltageriagttagelse:

- skole (inkl. erhvervspraktik samt ture og andre arrangementer uden for skolen)
- fritidsinstitutioner (fritidshjem, fritidsklubber, lektiekafeer, ungdomsklubber)

- sportsklubber (fx karate og amerikansk fodbold)
- i nærmiljøet (fx Amagercentret, Amager Strandpark og det lokale pizzeria)

Besøg i deltageres hjem

Interview:

- med deltagere
- med voksne i deres institutioner (lærere, pædagoger, skoleinspektør)
- med forældre

Optagelser af mundtlig interaktion:

- i skole (i klassen og uden for klassen i frikvarterer osv.)
- i fritidsinstitutioner, sportsklubber og andre friere omgivelser
- selvoptagelser

Skriftlige produkter fra eleverne i 8.-9. klasse

3. Rapportering

Indtil videre er følgende rapporter udfærdiget i projektet og enten udgivet eller under udgivelse, i Danmark eller internationalt:

Andreas Stæhr (2010): "Rappen reddede os" – Et studie af senmoderne storbydrenges identitetsarbejde i fritids- og skolemiljøer. Københavnstudier i tosprogethed bind 54

Astrid Ag (2010): Sprogbrug og identitetsarbejde hos senmoderne storby piger. Københavnstudier i tosprogethed bind 53.

Lian Malai Madsen, Janus Spindler Møller & J. Normann Jørgensen (2010): "Street Language" and "Integrated": Language Use and Enregisterment Among Late Modern Urban Girls. In: Copenhagen Studies in Bilingualism vol. 55, 81-113.

J. Normann Jørgensen: Education Policies and Minority Language - Superdiversity or National Purity? Indsendt til: Language, Culture and Curriculum.

Lian Malai Madsen (2011): Social status relations and enregisterment in contemporary Copenhagen. Working Papers in Urban Language and Literacy. King's College London.

Lian Malai Madsen (2011): Interactional renegotiations of educational discourses in recreational learning contexts. In: Linguistics and Education 22,1, 53-67

Martha Sif Karrebæk: Lasagne for breakfast: The respectable child and cultural norms of eating practices in the kindergarten classroom. Indsendt til: Food, Culture and Society.

Martha Sif Karrebæk: "What's in your lunch box today?": Health, respectability, and ethnicity in the kindergarten classroom. Indsendt til: Journal of Linguistic Anthropology

4. Formidling

Ud over hyppig optræden i medier, både skrevne og æterbårne har projektet stået for formidling af Amager-Projektet og dets resultater i følgende sammenhænge:

Foredrag for seminar med BUPL og DLF Odense 10.1.2011: Martha Sif Karrebæk: Sprogtilegnelse for de mindre børn eller Er børnehavedansk nok for børn med andre førstesprog end dansk?"

Foredrag på UCC Storkøbenhavn 2.3.2011: Martha Sif Karrebæk: Børn og sprog i institutionen: Udfordringer fra børn og voksne for barnet, der er ved at tilegne sig sprog.

Foredrag på DPU 23.9.2010: Martha Sif Karrebæk: Er det sundt? Om minoritetsbørns første skoleår i sundhedens tegn.

Foredrag på Max Planck Institut, Göttingen 6.1.2010: "What did you bring for lunch?". Food practices, health and respectability in kindergarten class.

Sociolinguistisk Studiekreds, Københavns Universitet 7.12.2010: "What did you bring for lunch?". Food, health, ethnicity and morality in a kindergarten class.

Foredrag på Amager Fælled Skole 29.6.2010: J. Normann Jørgensen: Lærere taler integreret, men vi taler normalt.

Foredrag på konference om Explorations in Ethnography, Language and Communication, Birmingham: Lian Malai Madsen, Andreas Stæhr & Astrid Ag: Field Relations, Ascription, and Construction of Participant Positions in Team Ethnography.

Foredrag på Strandgårdsskolen, Ishøj 22.1.2011: J. Normann Jørgensen: Sprog i skolen i superdiversiteten.

Forelæsning, Luxembourg 26.6.2010: J. Normann Jørgensen: Education Policies and Minority Language.

Forelæsning, Københavns Kommunes Sprogcentre 19.5.2010: J. Normann Jørgensen: Sprog, normer og sociale kategoriseringer i skolen.

Foredrag Københavns Universitet 28.5.2010: J. Normann Jørgensen: Ungdomssprog i Danmark.

Forelæsning, Universitetet i Vigo, Spanien 16.4.2010: J. Normann Jørgensen: Notions of language and norms of language use - related to language practices among late modern urban youth.

Foredrag på konferencen Multinord 2, Oslo 29.9.2009: Andreas Stæhr: Sproglig selvfremsstilling og identitetsarbejde hos senmoderne storbyunge - en casestudie; Astrid Ag: "Koran jeg ikke har optaget" - En undersøgelse af uoverensstemmelser mellem selvrapportering af sprogbrug og iagttaget sprogbrug hos en senmoderne pige; Janus Spindler Møller, Lian Malai Madsen & J. Normann Jørgensen: Gadesprog eller integreret? Sprogbrug og registergørelse hos senmoderne piger.

Foredrag for danske udlandslektorer, Hindsgavl 28.7.2009: J. Normann Jørgensen: Unge bidrag til nuancering og udvikling af sproget.

Foredrag på Sociolinguistic Symposium 18, Southampton 6. september 2010: Lian Malai Madsen: Social status relations and enregisterment in contemporary Copenhagen; Lian Malai Madsen, Janus Spindler Møller, J. Normann Jørgensen: "Street Language" and "Integrated": Language Use and Enregisterment Among Late Modern Urban Girls

Foredrag på 12. International Conference on Minority Languages, Tartu: J. Normann Jørgensen: Notion of language and norms of language use - related to language practices among late modern urban youth.

Seminar for voksenundervisere Københavns Universitet 6. august 2010: Andreas Stæhr: "Rappen reddede os" - en studie af senmoderne storbydrenges identitetsarbejde i fritids- og skolemiljøer.

Seminar for funktionslærere i Københavns Kommune 20.4.2009: Astrid Ag, Andreas Stæhr, Martha Karrebæk, Lian Malai Madsen, J. Normann Jørgensen: Amager-Projektet.

5. BUPL's Forskningsfonds bevilling

I henhold til ansøgningsteksten har vi brugt den største del af bevillingen fra BUPL's Forskningsfond til aflønning af forskningsassistenter med færdigheder i mindretalssprog. Vi antog, at vi ville få behov for færdigheder i tyrkisk og arabisk, men det viste sig at være arabisk og urdu samt punjabi. En anden del er gået til aflønning af pædagoger og lærere, som har medvirket i interview. I alle tilfælde har vi lønnet efter overenskomstfastsatte tariffer. Ud over lønninger har vi finansieret anskaffelser, herunder optagere. Også forbrug, fx af batterier, og af sodavand til interviewede elever, har vi dækket af bevillingen. Det har været en meget

værdifuld bevilling, som på afgørende måde har medvirket til, at vi har kunnet opnå så markante resultater på kort tid.

Den officielle afregning fra Københavns Universitets Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, som har administreret bevillingen, bilægges denne rapport.

Afslutning

Jeg takker på vegne af forskergruppen og Københavns Universitets Center for Dansk som Andet- og Fremmedsprog mange gange for BUPL's Forskningsfonds beredvillige og særdeles kærkomne tilskud til vores projekt. Jeg vedlægger de egentlige rapporter, der hidtil er udkommet, i de ønskede otte eksemplarer til Fonden.

Derudover kan jeg oplyse, at projektet går over i et længerevarende projekt, der begynder med de nuværende 0.klasser og principielt varer de næste 10 år.

J. Normann Jørgensen
professor, dr.pæd.
22.4.26
Center for Dansk som Andet- og Fremmedsprog
Københavns Universitet Amager
Njalsgade 120
2300 Købehavn S

35 32 83 64
normann@hum.ku.dk